

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА.
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА
ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.13, 343.14

Ангеленюк Анна-Марія Юріївна,кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5947-5105**ПОВНОВАЖЕННЯ ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУ-
ВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ**

У статті акцентується на окремих аспектах діяльності прокурора під час дізнання. Виокремлено особливості повноважень прокурора, що стосуються досудового розслідування кримінальних проступків. Розглянуті повноваження прокурора в окремих зарубіжних країнах у межах порівняльного методу. З метою надання рекомендацій щодо удосконалення законодавчих норм проведено аналіз нормативно-правового регулювання повноважень прокурора як процесуального керівника під час дізнання. Надано пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової регламентації діяльності прокурора та дізнавача у кримінально-процесуальному полі.

Ключові слова: прокурор, повноваження, процесуальне керівництво, досудове розслідування, кримінальне провадження.

Під час досудового розслідування прокурор, будучи суб'єктом кримінального процесу, є одним із основних учасників сторони обвинувачення. Володіючи широким спектром повноважень, прокурор приймає або погоджує ключові рішення за матеріалами кримінального провадження, зокрема у випадках вчинення кримінальних проступків. Враховуючи суспільну небезпеку кримінальних проступків, а також ступінь їх складності у порівнянні зі злочинами, строки провадження дізнання є меншими аніж строки провадження досудового розслідування злочинів. Отже, прокурор має ретельніше здійснювати нагляд у формі процесуального керівництва з метою недопущення порушення прав чи свобод людини та у стислий термін надавати потрібні вказівки органам, що провадять дізнання задля виконання завдань кримінального процесу загалом.

Серед науковців, які досліджували питання реалізації повноважень прокурора в кримінальному процесі України на дисертаційному рівні, Р. І. Балита [1], А. П. Бегма [2], Р. Н. Гасанов [3], І. І. Шульган [4], Ю. В. Юрчишин [5], В. В. Юсубов [6] та інші. Однак, враховуючи відносно нову практику розслідування кримінальних проступків, окремі аспекти застосування прокурором своїх повноважень щодо цієї категорії проваджень залишаються поза увагою та потребують додаткового дослідження.

© Anheleniuk Anna-Mariia, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.2\(60\).25](https://doi.org/10.36486/np.2023.2(60).25)

Issue 2(60) 2023

<http://naukaipravookhorona.com/>

У понятійному сенсі в науці повноваження прокурорів розглядають як: 1) права вчиняти дії, спрямовані на виявлення, усунення і попередження порушень закону [6, с. 72.]; 2) правові засоби і форми діяльності органів прокуратури [7, с. 44]. В обох трактуваннях повноваження прокурорів спрямовані на забезпечення верховенства закону, охорони й захисту прав і свободи людини й громадянина, а також охорони інтересів суспільства і держави.

Цікавим для аналізу та необхідним у процесі використання порівняльного методу є огляд повноважень прокурорів на стадії ведення досудового розслідування в зарубіжних країнах. Так, залежно від країни прокурор має ті чи інші повноваження, а саме:

1) виконує в основному функцію нагляду та частково здійснює керівництво досудовим розслідуванням, що притаманно Франції та Італії, де слідство повністю відокремлене від органів прокуратури;

2) займається виключно підтриманням обвинувачення в суді, якщо йдеться про компетенцію прокурора у Сполучених Штатах Америки, де до його повноважень входить прийняття рішення про передачу справи до суду, попередньо отриманої з поліції (прокуратура Сполучених Штатів Америки не здійснює нагляд за поліцією);

3) провадить досудове розслідування, під час якого може звертатись до поліції за допомогою, що є практикою Німеччини [8, с. 491–492, 497; 4, с. 147–149].

В Україні повноваження прокурора закріплені у Конституції України, Кримінальному процесуальному кодексі України, Законі України «Про прокуратуру», наказі Офісу Генерального прокурора № 309 від 30.09.2021 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» (далі – наказ № 309) та інших нормативно-правових актах, які стосуються діяльності прокурора.

Так, згідно з п. 2 ст. 131¹ Конституції України прокуратура здійснює організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, діє у порядку нагляду, вирішує інші питання під час кримінального провадження у визначеному законодавством порядку [9].

Реалізацією функції прокуратури є здійснення прокурором своїх повноважень, серед яких підтримання державного обвинувачення в суді та нагляд за додержанням законів, що може бути здійснено у формі процесуального *керівництва досудовим розслідуванням* (ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» [10]). Отже, в Україні прокурор має широкі повноваження, а саме: він особисто може брати участь у розслідуванні (проводити слідчі (розшукові) чи інші процесуальні дії), а також керувати його проведенням як процесуальний керівник (надавати вказівки, контролювати їх виконання). Здійснюючи свої повноваження прокурор відповідно до вимог кримінально-процесуального закону є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, які не мають на те законних повноважень, забороняється. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення прокурора.

Ширшими повноваження прокурора є за умов наявності правового режиму воєнного стану, зокрема під час дізнання. Так, керівник відповідного органу прокуратури може виконувати повноваження слідчого судді за умови отримання відповідного клопотання прокурора (слідчого, погодженого з прокурором), у випадку неможливості виконати слідчим суддею самостійно своїх повноважень (п. 2, ч. 1, ст. 615 КПК) [11].

Дослідники повноваження прокурора розглядають, поділяючи за певними видами залежно від специфіки діяльності прокурора як суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності, а саме виділяють:

- 1) перевірни повноваження прокурора, що стосуються витребування та вивчення матеріалів кримінального провадження;
- 2) повноваження реагування прокурором, що стосуються внесення вказівок, доручень, ініціювання відсторонення дізнавача, його заміни;
- 3) погоджувальні повноваження прокурора, що виконуються у разі отримання клопотань дізнавача;
- 4) організаційні повноваження прокурора.

Формами реалізації своїх повноважень прокурором визначають: 1) особисту участь у досудовому провадженні (самостійне проведення процесуальних чи слідчих розшукових дій або прийняття процесуальних рішень); 2) надання дозволів чи погоджень органам досудового розслідування [4, с. 85, 94].

З метою виокремлення особливостей здійснення повноважень прокурором під час розслідування кримінальних проступків у формі дізнання, слід розглянути окремі повноваження прокурора щодо цього, які закріплені у наказі № 309 та КПК.

Так, відповідно до п. 11 наказу № 309 прокурор, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінального проступку, уповноважений:

- щоденно перевіряти наявні відомості у базі даних ЄРДР, в тому числі відповідність кваліфікації зареєстрованих кримінальних правопорушень обставинам їх вчинення;
- перевіряти дотримання визначених правил підслідності щодо проведення досудового розслідування у формі дізнання кримінальних проступків та досудового слідства злочинів уповноваженими органами;
- перевіряти упродовж двадцяти днів з моменту отримання копії постанови дізнавача про закриття кримінального провадження законність і обґрунтованість такого рішення, у тому питанні, які пов'язані з таким рішенням;
- скасовувати незаконні або необґрунтовані рішення дізнавачів;
- здійснювати контроль за виконанням доручень і вказівок, наданих дізнавачу, та реагувати у разі їх невиконання, а також за наявності підстав ініціювати притягнення дізнавача до відповідальності;
- ініціювати перед керівником органу дізнання питання про відсторонення дізнавача від проведення дізнання та призначення іншого дізнавача за наявності підстав, передбачених у КПК, для його відводу (самовідводу) або неефективного провадження дізнання [10].

Беручи до уваги вимоги ст. 36 КПК, прокурор має низку повноважень, серед яких слід звернути увагу на такі:

- скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих;
- ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування;

- погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання.

Крім того, слід зауважити, що відповідно до ст. 40¹ КПК дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого, а тому при необхідності слід повноваження прокурора, що стосуються діяльності слідчого, розглядати аналогічно щодо дізнавача [11].

Враховуючи наведене вище, видається необхідним внести такі зміни до ч. 2 ст. 36 КПК:

- у п. 7 ч. 2 ст. 36 КПК після слів «слідчих» додати «(дізнавачів)»;
- у п. 8 ч. 2 ст. 36 КПК після слів «слідчого» додати «(дізнавача)»;
- у п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК після слів «слідчого» додати «(дізнавача)».

Таким чином, зазначені положення ст. 36 «Прокурор» КПК слід викласти у такій редакції:

- «7) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих (дізнавачів)»;
- «8) ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого (дізнавача) від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого (дізнавача) за наявності підстав, передбачених КПК, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування»;
- «10) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого (дізнавача) до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених КПК, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання».

Слід звернути увагу, що здійснювати процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки може прокурор-стажист окружної прокуратури (ст. 15, 33³ Закону України «Про прокуратуру» [12]). Розуміючи намагання законодавця розвантажити прокурора у його роботі, вважаю, що, незважаючи на меншу суспільну небезпеку від вчинення кримінальних проступків, до цієї категорії кримінальних правопорушень також потрібна увага професіоналів, а не стажистів. Крім того, у КПК немає аналогічної статті: не закріплено нормативно, якими повноваженнями володіє прокурор-стажист окружної прокуратури, чи його повноваження збігаються із повноваженнями прокурора, передбаченими ст. 36 КПК, чи ні.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити, що в Україні прокурор має достатньо широкі повноваження під час досудового розслідування, зокрема у формі дізнання. Однак деякі питання, що стосуються повноважень прокурора під час дізнання, недостатньо закріплені у нормативних положеннях. З метою уникнення неоднозначного трактування положень ст. 36 КПК необхідно внести відповідні зміни, зокрема додати як суб'єкта правових відносин дізнавача у окремі положення цієї статті. Також слід виключити положення ст. ст. 15, 33³ із Закону України «Про прокуратуру», які дозволяють прокурору-стажисту окружної прокуратури здійснювати процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бегма А.П.* Прокурор як суб'єкт кримінально-процесуальної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2011. 234 с.
2. *Балита Р.І.* Реалізація повноважень прокурором при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2021. 214 с.
3. *Гасанов Р.Н.* Здійснення повноважень прокурором в частині проведення слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 245 с.
4. *Шульган І.І.* Прокурор в кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2020. 238 с.
5. *Юрчишин Ю.В.* Процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 220 с.
6. *Юсубов В.В.* Прокурор як гарант забезпечення прав громадян на досудових стадіях кримінального процесу: дис. ... канд. юрид. наук: Київ, 2021. 204 с.
7. *Клочков В.* Повноваження прокурора з нагляду за виконанням законів у сфері прав і свобод людини. Вісник прокуратури. 2009. № 6. С. 44–48.
8. Організація та діяльність органів прокуратури України: навч. посіб. *П.М. Каркач, В.В. Кривобок, В.С. Бабкова та ін.*; за ред. П. М. Каркача. Харків: Право, 2019. 500 с.
9. Конституція України: від 28 червня 1996 року (зі змінами та доповненнями в ред. від 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.06.2023).
10. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#n216> (дата звернення: 05.06.2023).
11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 06.06.2023).
12. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 06.06.2023).

REFERENCES

1. *Behma A.P.* (2011). Prokuror yak subiekt kryminalno-protsesualnoi diialnosti. "The prosecutor as a subject of criminal procedural activity: dissertation Ph.D.: 12.00.09. Kyiv, 234 p. [in Ukrainian].
2. *Balyta R.I.* (2021). Realizatsiia povnovazhen prokurorom pry provedenni nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii. "Implementation of the prosecutor's powers when conducting covert investigative (search) actions": diss. Ph.D.: 12.00.09. Kharkiv 214 p. [in Ukrainian].
3. *Hasanov R.N.* (2017). Zdiisnennia povnovazhen prokurorom v chastyni provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii. "Exercise of powers by the prosecutor in terms of conducting investigative (search) actions": diss. Ph.D.: 12.00.09. Odesa. 245 p. [in Ukrainian].
4. *Shulhan I.I.* (2020). Prokuror v kryminalnomu protsesi. "The prosecutor in the criminal process": diss. Ph.D.: 12.00.09. Lviv. 238 p. [in Ukrainian].
5. *Yurchyshyn Yu.V.* (2021). Protsesualni zasady uchasti prokurora u kryminalnykh provadzhenniakh pro koruptsiini zlochyny. "Procedural principles of the prosecutor's participation in criminal proceedings on corruption crimes": dissertation Ph.D.: 12.00.09. 220 p. [in Ukrainian].
6. *Yusubov V.V.* (2021). Prokuror yak harant zabezpechennia prav hromadian na dosudovykh stadiakh kryminalnoho protsesu. "The prosecutor as a guarantor of ensuring the rights of citizens at the pre-trial stages of the criminal process": diss. Ph.D. Kyiv. 204 p. [in Ukrainian].
7. *Klochkov V.* (2009). Povnovazhennia prokurora z nahliadu za vykonanniam zakoniv u sferi prav i svobod liudyny. "Powers of the prosecutor to supervise the implementation of laws in the field of human rights and freedoms". Bulletin of the Prosecutor's Office. №. 6. P. 44–48 [in Ukrainian].

© Anheliniuk Anna-Mariia, 2023

8. Orhanizatsiia ta diialnist orhaniv prokuratury Ukrainy. "Organization and activity of the prosecutor's office of Ukraine": training manual P.M. Karkach, V.V. Kryvobok, V.S. Babkova etc.; gen. ed. P.M. Karkacha. Kharkiv: Pravo, 2019. 500 p. [in Ukrainian].

9. Konstytutsiia Ukraïny: vid 28 chervnia 1996 roku. "Constitution of Ukraine: dated June 28, 1996 (with changes and additions in the edition of January 10, 2020)". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96- vr#Text>. (Date of Application: 05.06.2023) [in Ukrainian].

10. Nakaz Ofisu Heneralnoho prokurora № 309 vid 30.09.2021 «Pro orhanizatsiiu diialnosti prokuroriv u kryminalnomu provadzhenni». "On the organization of activities of prosecutors in criminal proceedings: Order of the Office of the Prosecutor General dated 30.09.2021 №. 309". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#n216>. (Date of Application: 05.06.2023) [in Ukrainian].

11. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. "Criminal Procedure Code of Ukraine". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651- 17#Text>. (Date of Application: 06.06.2023) [in Ukrainian].

12. Pro prokuraturu. "On the Prosecutor's Office: Law of Ukraine dated October 14, 2014 №. 1697-VII". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>. (Date of Application: 06.06.2023) [in Ukrainian].

UDC 343.13, 343.14

Anheleniuk Anna-Mariia,

Candidate of Juridical Sciences, Senior Researcher,

State Research Institute MIA Ukraine,

Kyiv, Ukraine,

ORCID ID 0000-0001-5947-5105

AUTHORITY OF THE PROSECUTOR IN THE COURSE OF PRE-TRIAL INVESTIGATION TO CRIMINAL OFFENSES

The article draws attention to certain aspects regarding the activities of the prosecutor during the inquest. The peculiarities of prosecutor's powers concerning pre-trial investigation of criminal offenses are highlighted. The author considers the possibilities of the prosecutor in some foreign countries in the framework of comparative method. Depending on the country, the prosecutor has different powers, namely: in France and Italy, primarily a supervisory function and partially in charge of the pre-trial investigation; in the United States of America, solely to support the prosecution in court; and in Germany, conducting pre-trial investigations, during which the prosecutor may contact the police for assistance.

The attention is drawn to the following powers of the prosecutor, which are singled out in science depending on the specifics of his/her activity: verification powers; powers of reaction (introduction of orders, instructions, etc.); conciliatory powers; organizational powers.

Identified two forms of exercising powers by the prosecutor, namely: 1) personal participation of the prosecutor in pre-trial proceedings; 2) granting authorizations or approvals to pre-trial investigation bodies.

With the purpose of providing recommendations for improving legislative norms and eliminating gaps in the law, the normative-legal regulation of prosecutor's authority as a procedural leader in the course of inquiry are analyzed. The article gives proposals for

© Anheleniuk Anna-Mariia, 2023

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2023.2\(60\).25](https://doi.org/10.36486/np.2023.2(60).25)

Issue 2(60) 2023

[http:// naukaipravookhorona.com/](http://naukaipravookhorona.com/)

improving the normative-legal regulation of the activities of the prosecutor and the inquirer in the field of criminal procedure. Proposed adding an inquirer as a subject of legal relations in certain provisions of Article 36 ‘Prosecutor’ of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Furthermore, it is recommended to exclude certain provisions of Articles 15, 33³ of the Law of Ukraine ‘On Prosecutor’s Office’, permitting a trainee prosecutor at the district prosecutor’s office to exercise procedural leadership in criminal misdemeanor proceedings.

Keywords: prosecutor, authority, procedural guidance, pre-trial investigation, criminal proceedings.

Отримано: 08.06.2023